

Deres ref: 19/3307-

Oslo, 02.09.2019

MiRA-Senterets høringsuttalelse – vedrørende forslag til endringer i statsborgerloven og statsborgerforskriften – behandling av personopplysninger og automatiserte avgjørelser

Det vises til Kunnskapsdepartementets høringsbrev av 28. juni 2019, om forslag til endringer i statsborgerloven og statsborgerforskriften - behandling av personopplysninger og automatiserte avgjørelser. MiRA-Senteret takker for muligheten til å komme med våre kommentarer til forslagene som fremkommer i utredningen.

MiRA-Senteret er en landsdekkende nettverksorganisasjon som har 30-års erfaring med spørsmål knyttet til likestilling og juridiske rettigheter for kvinner og unge jenter med minoritetsbakgrunn. Vi er en kunnskapsbank i spørsmål som omhandler kvinners rettigheter, diskriminering, arbeidsliv, vold i nære relasjoner, kommunikasjon og formidling mellom storsamfunn og minoriteter. Senteret er partipolitisk nøytralt og har ingen tilknytning til bestemte religiøse eller etniske grupper.

Om høringsforslaget:

I april 2016 vedtok EU ny forordning om behandling av personopplysninger. Forordningen erstattet EUs personverndirektiv 95/46/EC, som var implementert i norsk rett gjennom tidligere personopplysningslov av 14. april 2000 nr. 31. Forordningen fikk anvendelse i EU fra 25. mai 2018. Forordningen er EØS-relevant, og Stortinget vedtok i mai 2018 en ny personopplysningslov (lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger) som gjennomfører EUs personvernforordning i Norge. Den nye personopplysningsloven trådte i kraft 20. juli 2018, samme dag som beslutningen som innlemmer forordningen i EØS-avtalen trådte i kraft.

Den nye personopplysningsloven gjør forordningen til norsk rett ved inkorporasjon, det vil si at forordningen gjøres gjeldende som norsk rett gjennom en henvisningsbestemmelse i ny personopplysningslov, se EØS-avtalens artikkel 7 bokstav a.

Formålet med endringene er å gi statsborgermyndighetene en klar hjemmel for behandling av personopplysninger i statsborgersaker. I henhold til lovforslaget skal behandlingen begrenses til personopplysninger som er nødvendige for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter loven.

Det er viktig at statsborgerloven gir statsborgermyndighetene et tilstrekkelig og klart rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger og at den ivaretar grunnleggende personvern hensyn. Departementet ser derfor behov for å gjøre enkelte endringer i statsborgerloven og statsborgerforskriften.

Behandling av personopplysninger i statsborgersaker:

Departementet foreslår en omfattende utvidelse av utlendingsmyndighetenes rett til å kreve taushetsbelagte opplysninger fra andre offentlige etater.

Innhenting av personopplysninger fra andre offentlige etater berører enkeltindividers grunnleggende rettigheter som retten til privatliv og personvern. Vi kan ikke se at departementets generelle henvisning til kontrollhensyn og effektivitet som begrunnelse for så sterke inngrep i enkelt personers lovbestemte rettigheter, står i et proporsjonalt forhold til den svekkelse av personvern og vern om privatlivet som disse inngrepene innebærer. Nødvendighetskravet i EU-forordningen innebærer at innhenting av så omfattende personopplysninger som det her er snakk om må være nødvendige og viktige for utfallet av den enkelte sak.

EU forordningen krever også at saken berører viktige samfunnsinteresser for at inngrepene i personrettighetene skal være lovlige. Vi kan ikke se at departementet har redegjort for at endringene er «nødvendige»; de effektivitetshensyn som departementet henviser til, tilfredsstillende ikke nødvendighetskravet i EU-forordningen.

Departementet argumenterer for at innhenting av samtykke som et behandlingsgrunnlag vil gi et skjevt styrkeforhold og at man da kan stille spørsmål ved om det er et reelt samtykke.

Vi er enige i at det er en skjevhet i styrkeforhold mellom søker og UDI som gjør det vanskelig å motsette seg å gi samtykke. Likevel mener vi at det å skulle gi et samtykke bidrar til å gi søkeren informasjon om hvilke opplysninger som innhentes, slik at søker kan ta et selvstendig og informativt valg. Vi mener at selv om forordningen anbefaler at det ikke innhentes samtykke der hvor den behandlingsansvarlige er offentlig myndighet, kan man allikevel så langt det lar seg gjøre kunne gi den registrerte riktig informasjon om den offentlige myndighets behandling av personopplysninger. Dette er spesielt viktig da statsborgermyndighetene under en søknadsprosess også kan behandle personvernopplysninger som andre personer enn den som direkte søker.

Det følger av fortalepunkt 38 at barns personopplysninger fortjener et særlig vern, ettersom barn kan være mindre bevisste på aktuelle risikoer, konsekvenser og garantier samt på de rettigheter de har når det gjelder behandling av personopplysninger. Dette gjelder især ved bruk av barns personopplysninger for markedsføringsformål eller for å opprette personlighets- eller brukerprofiler, samt ved innsamling av personopplysninger om barn når de bruker tjenester som tilbys direkte til barn.

Departementet vurderer det slik at dette hensynet ikke gjelder i dette tilfellet da det er foreldre eller verge som opptrer på vegne av barnet. Vi mener at det ikke er en god nok begrunnelse for å ikke ivareta dette hensynet og mener at barn fortjener et særskilt vern også når det gjelder søknad om statsborgerskap.

Automatiserte avgjørelser

En rekke avgjørelser som treffes på statsborgerfeltet er basert på enkle, forhåndsdefinerte kriterier (f.eks. søkerens alder, oppholdstid i Norge og hvorvidt personen er bosatt og har bestått prøver i norsk og samfunnskunnskap). Departementet mener derfor at statsborgersaker er godt egnet for maskinell behandling. Departementet sier også at automatisering vil bidra til økt likebehandling og kortere saksbehandlingstid for søkerne.

Vi forstår behovet for effektivisering av behandlingen av en omfattende saksmengde, og har forståelse for at en viss automatisering kan benyttes i enkle sakstyper, slik

Statsborgermyndighetene allerede nå gjør. Vi er derimot imot at det skal gis en generell hjemmel for automatisering, slik at automatisering kan anvendes i de aller fleste saker.

Ved automatisering vil generelle erfaringer med søkere fra samme område og samme bakgrunn legges til grunn for behandlingen av en søknad. Vi mener dette kun er akseptabelt så lenge det i tillegg gjøres en individuell vurdering av søknaden, der individuelle forhold også legges til grunn. En praksis der søkere fra bestemte nasjonaliteter og sosiale kategorier automatisk avvises, vil innebære at disse gruppene diskrimineres på grunn av sin gruppetilhørighet, noe som vil være lovstridig.

Departementet skriver at UDI vil pålegges å gjennomføre jevnlig manuelle kontroller for å sikre at de automatiserte avgjørelsene er basert på riktig grunnlag og det blir opp til UDI å vurdere hvor ofte slike kontroller eller stikkprøver skal gjennomføres.

MiRA-Senteret mener at dette ikke er godt nok. Vi anbefaler at de saker hvor søker får avslag ved en automatisert avgjørelse automatisk blir manuelt kontrollert for å ivareta søkers rettigheter. Vi mener at det ikke er nok at søkeren har adgang til å klage på vedtaket. Til det er det allerede en ganske stor økonomisk byrde for søker og hvis ikke man har tilgang til kvalifisert retts hjelp kan utforming av en klage være en unødig byrde på søker. Har man allerede manuelt kontrollert søknaden vil det også lette UDI's saksbehandling ved en eventuell klagesak.


MiRA-Senterets anbefaling

MiRA-Senteret støtter ikke en utvidelse av Statsborgermyndighetenes adgang til å innhente og viderebehandle taushetsbelagte opplysninger.

MiRA-Senteret støtter heller ikke forslaget om å innføre en generell hjemmel for at UDI kan behandle saker gjennom automatiserte avgjørelser. Vi mener automatisering kun skal brukes i behandling av søknader om statsborgerskap hvis man kan garantere gode kontroll-rutiner.

MiRA-Senteret har også gitt en høringsuttalelse i endringer i utlendingsforskriften – behandling av personopplysninger, bruk av automatiserte avgjørelser m.m ved Justisdepartementet. Se gjerne på den uttalelsen for utdypning av vår argumentasjon mot utvidelse av UDI's adgang til å innhente taushetsbelagte opplysninger og om å innføre en generell hjemmel for at UDI kan behandle saker gjennom automatiserte avgjørelser.

Med vennlig hilsen
MiRA-Senteret



Fakhra Salimi
Leder



Khansa Ali
Prosjektleder